

על העושר
הרב מואיז נבון

שמות פרק ג - (כ) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכֹל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאֶחְרִיכּוּ וְשַׁלַּח אֶתְכֶם: (כא) וְנִתְּתִי אֶת־יַחַד הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תִלְכּוּן לֹא תִלְכּוּן רִיקָם: (כב) וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וְשִׁמְלוֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בָּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:
שמות פרק יב, (לה) וּבְנִי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וְשִׁמְלוֹת:

הגדה של פסח

רבי יוסי הגלילי אומר: מניין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מה הוא אומר? ויאמרו החרטמים אל פרעה: **אצבע** אלהים הוא, ועל הים מה הוא אומר? וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה יי במצרים, וייראו העם את יי, ויאמינו ביי ובמשה עבדו. כמה לקו באצבע? עשר מכות. אמור מעתה: במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו **חמשים מכות**.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קטז עמוד א

דרש ר' פנחס בן חמא: קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר **חמשים מכות**, שנאמר (איוב יט: כא): "חַנְּנִי חַנְּנִי, אֶתֶּם רַעֲי, כִּי יָד אֱלוֹהַ נִגְעָה בִּי",

רשב"ם - כי יד אלוה וגו' - היינו חמשים מכות שהרי במצרים דכתיב ביה "אצבע אלהים הוא" (שמות ח) לקו יי מכות נמצא ל"יד", שיש בה חמש אצבעות, **חמשים מכות**.

וקא אמרי ליה חבריה: "השמר, אל תפן אל און, כי על זה פחרת מעניי" (איוב לו: כא):

רשב"ם - אל תפן אל און - אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מצירים יותר ממך, כי טוב

לך זה החמשים מכות מעוני. והרי יש לך כסף וזהב וקרקות ועדיין הקדוש ברוך הוא מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים.

"Psychology of Scarcity", Sendhil Mullainathan, Harvard Professor of Economics

"When faced with financial scarcity, people's minds keep coming back to concerns such as -- how will I pay rent this month."

Suitcase Metaphor: Complex problems draw on limited cognitive resources, which in turn means that there are fewer resources available for self-control.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב

חזקה: אין אדם מעמיד עצמו על ממונו [ז"א: אין לו שליטה עצמית] ...

"On the Psychology of Poverty", J.Haushofer, E.Fehr, Science, 23 May 2014

The evidence indicates that poverty causes stress and negative affective states which in turn may lead to short-sighted and risk-averse decision-making, possibly by limiting attention and favoring habitual behaviors at the expense of goal-directed ones.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תרומות פרק ח

כל האיברים תלוין בלב, והלב תלוי בכיס.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ט עמוד ב [עם תרגום]

אמר ליה אליהו לבר הי הי ואמרי לה לרבי אלעזר: מאי דכתיב "הנה צרפתיך ולא בכסף, פחרתיך בכור עניי" - מלמד שחזר הקדוש ברוך הוא על כל מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ואיתימא רב יוסף: היינו דאמרי אינשי: נאה עניותא ליהודאי כרצועה אדומה לסוס לבן.

רבינו חננאל מסכת חגיגה דף ט עמוד ב

כדי שיהא לבם שבור וכוונתם לשמים ועיניהם תלויות לרחמיו וחסדיו. והיינו דאמרי אינשי יאי מסכנותא לישראל כברזא סומקא לסוסיא חוורא שגלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא כשמרבין עושר בועטין בו שנאמר "וישמן ישורון ויבעט וגו'".

משלי פרק ל, ח-ט

(ח) שְׁוֹא ודָּבָר כְּזָב הַרְחֵק מִמֶּנִּי רֹאשׁ וְעֵשֶׂר אֵל תִּתֵּן לִי הַטְּרִיפְנִי לְחֵם חֶקְי: (ט) פֶּן אֶשְׁבַּע וְכַחֲשֵׁתִי וְאִמַּרְתִּי מִי יִקְוֶה וּפֶן אֲוַרֵשׁ וְגִבַּתִּי וְתַפְשֵׁתִי שֵׁם אֱלֹהִי: פ

רש"י משלי פרק ל

(ט) פן אשבע - מתוך עושר וכחשתי בהקב"ה מרוב גאוה ומהו הכחשה: ואמרת מי הי' - כלומר **אין אלהים**:

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לח עמוד א

אמר ר' יוחנן: אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על (1) גבור (2) ועשיר (3) וחכם (4) וענין, וכולן ממש. גבור: ... , דכתיב: "וְאֶתֶּפֶשׁ בְּשֵׁנֵי הַלְּחָת וְאֶשְׁלַכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וְאֶשְׁבֵּרם לְעֵינֵיכֶם", ותניא: הלוחות - ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה.

כתר יונתן (שמות לא: יח) ... שני לוחות העדות לוחות של אבן ספיר ...

- $(6*8)*(6*8)*(3*8) = 55,296 \text{ cm}^3$: Specific Gravity of Sapphire= 4g/cm^3 . $4*55,296 = 221,184\text{g} = 221\text{kg}$.
- Zydrunas Savickas, Lithuania: overhead press, 2012 Worlds Strongest Man contest: 220Kg.

עשיר: פסל לך - פסולתן שלך יהא. חכם, רב ושמואל דאמרי תרוייהו: חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר: ותחסרהו מעט מאלהים. עניו, דכתיב: והאיש משה עניו מאד.

תורה תמימה הערות במדבר פרק יב הערה ב

... ואמנם פשוט הדבר, דהא דאין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו רק על בעל מעלות אלו הוא רק השראה בקביעות, אבל לפרקים בודאי שקובע גם על אנשים שאינם כלולי כל מדות אלה, וראיה לזה שהרי בזמן הבית היו כמה נביאים שלא היו במדרגות אלה המעלות, וגם במשה גופיה מצינו ששרתה עליו שכינה קודם שהיה בו מעלת העשירות, שהרי כנודע נתעשר מפסולת של לוחות [עי' פ' תשא בפ' פסל לך], והנבואה חלה עליו עודו במצרים, אלא ודאי כמש"כ, ... אמנם בכלל לא נתבאר לי מאי זכות היא לאלה המעלות, גבורה, עושר, וחכמה, שעבורם ישרה ה' שכינתו, ... נראה לי דכל אלה המעלות יחד שוים הם בעיקרם ויסודם אל מעלת הענוה, והבאור הוא, כי מעלות אלו מגבילים ערך הענוה, יען שאינו דומה ענוה של איש חלש ואביון ואינו מלומד, לענוה של איש גבור ועשיר וחכם וגם בעל קומה, יען כי בעוד שלהראשון ענוותו באה לו בטבע מסבת שפלותו ורוחו הכהה, ... , ודו"ק:

אמר ר' יוחנן: כל הנביאים עשירים היו, מנלן? ממשו ומשמואל מעמוס ומיונה.

"ברוך שאמר", פירוש בעל תורה תמימה על הסיפור [מספר רץ כצבני]

[ותתן לנו "חיים של עושר וכבוד" היא בקשה לעושר כזה שיסובב לו כבוד, ולכן צריך לומר "חיים של עושר בכבוד". וגם בקשת שלמה המלך "וְעֹשֶׁר אֶל תִּתֵּן לִי" הכוונה לעושר מופלג העלול להטות את בעליו מדרך הישר, וכפי שמפורש בהמשך אותו פסוק: "פֶּן אֶשְׁבַּע וְכַחֲשֵׁתִי וְאִמַּרְתִּי מִי יִקְוֶה" – אבל עושר מאוזנת אכן יאה לו לאדם.]

~ לשם מה הרכוש הגדול ~

רץ כצבני, שער ד', דף תקטו

בשביל מה היה צריך להוציא את בני ישראל ממצרים ברכוש גדול, ... הרי בכל שנות לכתם במדבר, לא היו להם הוצאות ממון, שהרי הקב"ה כלכלם במן ומי באר, מגורים וביגוד לא חסרו להם ... ואם כן, לשם מה נועד כל הממון הרב שהיה לבני ישראל בשעה שיצאו ממצרים?

תלמוד בבלי מסכת בכורות דף ה עמוד ב

ססייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים [ז"א חמורים מלוב] טעונים מכספה וזהבה של מצרים.

- Donkey price ~\$750; $90 * 750 = \$67,500$
- "A donkey in good condition weighing 150 kg, should carry a maximum of 50 kg."
- $90 * 50 = 4500\text{Kg}$ Gold=\$39,465/Kg; Silver=\$538/Kg => Average=\$20,000/Kg => \$90,000,000
- Total Wealth = \$90,067,500

סידור רש"י סימן שמו

... וקורא רבי עליו "וכסף הרביתי לך וזהב עשו לבעל" (הושע ב' י'): שהרבה הקדוש ברוך הוא זהב לישראל והביאווה לעבודת המשכן, וכשבא לידם מעשה העגל ויתפרקו כל העם את נזמיהם אשר באזניהם (שמות ל"ב ג'). ... איבד את הראשונה, וזהו שאמרו עליו "שוטה הוא ודרכו בכך", ... שאינו מראה כעושה לשם שמים, אלא כשוטה שדרכו בכך:

ירמיהו פרק ט, כב-כד

(כב) כֹּה אָמַר יְקֹוֹק אֱלֹהֵי־תְהַלֵּל חֶכֶם בְּחֻכְמֹתָיו וְאֱלֹהֵי־תְהַלֵּל הַגְּבוּר בְּגִבּוּרָתוֹ אֱלֹהֵי־תְהַלֵּל עֹשֶׂיר בְּעֹשְׂרוֹ; (כג) כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמְתְּהַלֵּל הַשֶּׁפֶל וַיִּדַע אוֹתֵי כִי אֲנִי יְקֹוֹק עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וַיִּדְקָה בְּאָרֶץ כִּי־בִאֲלֹהַ חֲפִצְתִּי נֹאֵם־יְקֹוֹק: ס